

“BIR KAMAR – BIR YO’L” DASTURINI AMALGA OSHIRISHDA KICHIK VA O’RTA BIZNESNING AHAMIYATI: O’ZBEKISTON

Bobur Murodbekov

Jahon iqtisodiyoti va diplomatiya universiteti

“Xalqaro iqtisodiyot va menejment” yo’nalishi

Magistratura bosqichi

Email: bobur.murodbekov_707@mail.ru

<https://doi.org/10.5281/zenodo.6817558>

Kalit so’zlar: “Bir kamar – bir yo’l”, kichik biznes, o’rta biznes, ishlab chiqarish, eksport, import, Xitoy, dengiz yo’llari.

Mavzuning dolzarbligi: Xitoy hukumati tomonidan taklif etilgan “Bir kamar, bir yo’l” tashabbusi dunyoning 100 dan ortiq mamlakatlari va xalqaro tashkilotlari tomonidan faol qo’llab-quvvatlandi. O’zbekiston Markaziy Osiyoning markazida joylashgan va “Bir kamar, bir yo’l” tashabbusining muhim markazi hisoblanib, u loyiha tashabbusini qo’llab-quvvatlagan va faol ishtirok etgan birinchi davlatlardan biri bo’ldi. Shu bois ushbu tashabbus O’zbekiston tashqi savdosiga ham katta ta’sir ko’rsatib kelmoqda. Tadqiqotlar shuni ko’rsatadiki, O’zbekistonning loyiha tashabbusidagi ishtiroki unning tashqi savdosining o’sishiga sezilarli yordam bergan.

Metodologiya: maqolada asosan, mavjud ma’lumotlarni qiyosiy tahlil qilish orqali, xulosalar va natijalarga erishiladi.

Adabiyotlar sharhi: Pethiyagoda K. o’zining “Xitoyning Yangi Ipak yo’lini harakatga keltirayotgan narsa va G’arb qanday javob berishi kerak” nomli tadqiqotida Xitoyning ichki rivojlanishining yangi modeli uning iqtisodiy o’sishiga keskin ta’sir qilganini o’rgangan. Tadqiqot Xitoyning Belt and Road Initiative [Pethiyagoda K, 2017] amalga oshirilishining sabablari va taxminlarini o’rganadi.

Iqtisodiy hamkorlik va taraqqiyot (OECD) tashkilotining ilmiy tadqiqot jamoasi Xitoyning “Bir makon – bir yo’l” loyihasida amalga oshiriladigan investitsiyalarining hamkor davlatlar va ularning infrastrukturasi rivojlanishi uchun qanday foyda yoki zarar keltirishini ochib berishgan.

Xitoy iqtisodiyotni jonlantirish uchun ko’plab iqtisodiy tashabbuslarni amalga oshirdi. “Bir kamar, bir yo’l tashabbusi” loyihasi tashqi tashabbuslar uchun eng muhim qarorlardan biridir. Infratuzilmani faollashtirish, loyiha tomonidan xom ashyo salohiyatini barqarorlashtirish va moliyaviy nomutanosiblikni kamaytirish ko’zda tutilgan [Hancock T, 2017].

BRI rejasi Xitoydan Markaziy Osiyo orqali Yevropaga yetib borishdan iborat. Shu bilan birga, Xitoydan Janubi-Sharqiy Osiyo orqali Janubiy Osiyo va Afrikaga dengiz yo’li mavjud [Dollar D, 2015].

Asosiy qism: “Bir kamar va yo‘l” tashabbusi 2013-yilda Xitoy hukumati tomonidan 70 ga yaqin davlat va xalqaro tashkilotlarga sarmoya kiritish maqsadida qabul qilingan global infratuzilmani rivojlantirish strategiyasidir. Bu Xitoy yetakchisi Si Tszinpin tashqi siyosatining markaziy qismi hisoblanadi. BRI Si Jinpinning “Yirik davlat diplomatiyasi” strategiyasining markaziy tarkibiy qismini tashkil etadi, bu Xitoyning o‘zining kuchayib borayotgan qudrati va mavqeyiga muvofiq global ishlarda yetakchilik rolini o‘z zimmasiga olishga chaqiradi. 2022-yil mart oyi holatiga ko‘ra, 146 mamlakat BRIga a‘zo bo‘lganlar ro‘yxatiga kiritilgan¹.

Si Jinpin dastlab 2013-yil sentabr oyida Qozog‘istonga rasmiy tashrifi chog‘ida ushbu strategiyani “Ipak yo‘lining iqtisodiy kamari” deb e‘lon qilgan edi. “Kamar” “Ipak yo‘li iqtisodiy kamari”ning qisqartmasi bo‘lib, dengizga chiqmaydigan avtomobil va temir yo‘l transporti uchun tavsiya etilgan quruqlik yo‘nalishlariga ishora qiladi. G‘arbiy mintaqalarning mashhur tarixiy savdo yo‘llari bo‘ylab Markaziy Osiyo; “yo‘l” esa “XXI asr dengiz ipak yo‘li”ning qisqartmasi bo‘lib, Janubiy-Sharqiy Osiyo orqali Janubiy Osiyo, Yaqin Sharq va Afrikaga olib boradigan Hind-Tinch okeani dengiz yo‘llarini nazarda tutadi. Bir kamar va yo‘l tashabbusi infratuzilmasiga investitsiyalar misolida portlar, osmono‘par binolar, temir yo‘llar, yo‘llar, ko‘priklar, aeroportlar, to‘g‘onlar, ko‘mir bilan ishlaydigan elektr stantsiyalari va temir yo‘l tunnelleri kiradi².

1-rasm. Bir makon-bir yo‘l loyihasida ishtirok etayotgan mamlakatlar xaritasi (Xarita asli holatida ingliz tilida berildi)³.

¹ <https://www.oecd.org/trade/topics/small-and-medium-enterprises-and-trade/> Kirilgan sana: 10.05.2022

² Rolland, N. China's Eurasian Century? Political and strategic implications of the belt and road initiative.

³ https://www.researchgate.net/figure/Map-showing-areas-under-one-belt-one-road-initiative_fig1_324563885 Kirilgan sana: 10.05.2022

Rivojlanishning barcha darajadagi mamlakatlarida kichik va o'rta korxonalar ish o'rinlari yaratishda muhim rol o'ynaydi - ular ko'pchilik mamlakatlarda ishchilarning 60-70 foizini ish bilan ta'minlaydi - va iqtisodiy faoliyatning muhim manbai bo'lishi mumkin. Shuningdek, kichik va o'rta korxonalar iqtisodiy inklyuzivlikni qo'llab-quvvatlayotgani haqida dalillar mavjud, masalan, ayollarning tadbirkor sifatida va ish kuchida ishtirokini rag'batlantirish orqali⁴.

Bugungi kunda bizning iqtisodiyotimiz va jamiyatimizga qo'shgan hissasiga qaramay, *KO'B (kichik va o'rta biznes) subyektlari xalqaro savdoda kam vakillikka ega. Xususan, ular umumiy faoliyat va bandlik ulushiga nisbatan eksportning kichik qismini tashkil qiladi. Bu qisman, KO'B subyektlari xalqaro bozorlarda ishtirok etish bilan bog'liq yuqori xarajatlarni qoplash uchun kamroq resurslarga ega bo'lganligi bilan bog'liq. Kichikroq firmalar, shuningdek, murakkab tartibga solish talablarini hal qilish uchun kamroq imkoniyatlarga ega bo'lgan yirik firmalarga qaraganda tashqi bozorlarda harakat qilishda katta qiyinchiliklarga duch kelishadi*⁵.

O'zbekiston iqtisodiyoti 1991-yildan boshlab bozor iqtisodiyotiga o'tish davri moslashuvini boshdan kechirdi. Darhaqiqat, mamlakat 2017-yil sentabr oyidan keyingi iqtisodiy bosqichga o'tdi. O'zbekistonning iqtisodiy hayoti davomida ko'plab yangi ishlab chiqarish firmalari paydo bo'ldi. 2019-yil 1-yanvar holatiga ko'ra, faoliyat ko'rsatayotgan korxonalarning umumiy soni o'tgan yilga nisbatan 38 mingga (13,3%) ko'payib, 323,5 mingga yetdi.

2018-yil 1-aprel holatiga respublikada faoliyat ko'rsatayotgan kichik biznes subyektlari soni (dehqon va fermer xo'jaliklaridan tashqari) 238,5 mingtani (2001 yilda 99,4 mingta) tashkil qildi. Jumladan ularning 8,2 foizini kichik korxonalar va qolgan 91,8 foizini esa mikrofirmalar tashkil etmoqda.

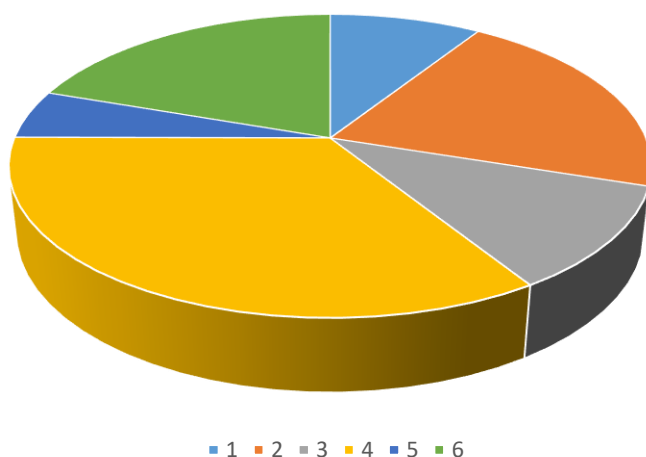
Ushbu ko'rsatkichni tarmoqlar kesimida tahlil qiladigan bo'lsak *9,1 foiz kichik biznes subyektlari qishloq xo'jaligida (1), 20,9 foiz sanoatda (2), 11 foiz qurilishda (3), 34 foiz savdo va umumiy ovqatlanishda (4), 5,2 foiz yuk tashish (5) va 19,7 foiz boshqa sohalarda (6) faoliyat yuritayotganini ko'rishimiz mumkin*⁶.

⁴ <https://www.census.gov/data/academy/webinars/2022/world-trade-month-series/celebrating-small-business-in-the-global-market-place.html> Krilgan sana: 20.06.2022

⁵ <https://www.consultantsreview.com/news/how-can-small-businesses-break-into-the-global-market-nwid-2412.html> Kirilgan sana: 19.06.2022

⁶ Grafik muallif tomonidan yasalgan. Manba: stat.uz

Kichik biznes tarmoqlar bo'yicha

Toshkentning “Bir kamar, bir yo’l” bo’yicha pozitsiyasi Pekin bilan har tomonlama strategik sheriklikni yanada chuqurlashtirish bo’yicha mamlakatimizning asosiy ustuvor yo’nalishlari bilan hamohangdir. Xitoy O’zbekistonning yetakchi savdo-iqtisodiy va sarmoyaviy sheriklaridan biridir. O’tgan yili ikki davlat o’rtasidagi tovar ayirboshlash hajmi 6,42 milliard dollarga yetib, 35 foizga o’sgan. Respublikamiz hududida Xitoy sarmoyasi ishtirokidagi 1121 korxona faoliyat yuritmoqda. O’tgan yil davomida 344 ta korxona tashkil etildi, bu 2017 yildagi ko’rsatkichdan ikki baravar ko’pdir. Xitoyning O’zbekiston iqtisodiyotiga kiritgan sarmoyalarining umumiy hajmi 8 milliard dollardan oshadi.

Xitoy rahbarining so’zlariga ko’ra, Prezident Shavkat Mirziyoyevni “Bir kamar, bir yo’l” tashabbusi asoschilaridan biri deyish mumkin va O’zbekistonda forumda ishtirok etishga qaratilayotgan e’tibor ikki davlat o’rtasidagi munosabatlar yuksak darajada ekanligidan dalolat beradi.

Xulosa: Xulosa qilib, yana bir bor ta’kidlash joizki, O’zbekistonning “Bir kamar, bir yo’l” mamlakatlari bilan hamkorligi hali to’liq ro’yobga chiqarilmagan ulkan salohiyatga ega. O’zbekiston Prezidenti tomonidan transport, innovatsiyalar va ta’lim sohalarida belgilab berilgan aniq tashabbuslar O’zbekiston-Xitoy munosabatlarini tubdan yangi bosqichga ko’tarishga, megaloyiha doirasidagi o’zaro hamkorlikni haligacha to’sqinlik qilayotgan eng dolzarb muammolarni hal qilishga yo’naltirishga qodir. O’zbekiston tomonining takliflari umumiy farovonlik va farovonlik yo’lida “Bir belbog’, bir yo’l” doirasida hamkor davlatlar bilan yanada hamkorlik qilish uchun yaxshi zamin yaratadi⁷.

⁷ Элдор АРИПОВ, директор Института стратегических и межрегиональных исследований при Президенте Республики Узбекистан. Материал был опубликован в газете "Народное слово" №144 от 16 июля 2019 года.

Asosiy global infratuzilma tashabbuslaridan biri “Bir kamar, bir yo‘l” pandemiya tomonidan o‘rnatilgan to‘siqlarga qaramay, jadal rivojlanishda davom etmoqda. Uning muvaffaqiyatidagi eng muhim omil - bu koronavirusga qaramay, savdo hajmining o‘sishi, shuningdek, ba’zi ekspertlarning “Kamar va yo‘l” endi avvalgidek emasligi, uning bug‘i tugagani va G‘arb loyihalariga yo‘l berayotgani haqidagi bayonotlari. ” Tashabbusni yanada rivojlantirishning yana bir yaqqol misoli yaqinda Pekinda bo‘lib o‘tgan ishtirokchi-davlatlarning yuqori darajadagi simpoziumi bo‘ldi, unda Xitoy raisi Si Tszinpin “Bir kamar, bir yo‘l” tashabbusini yanada sifatli rivojlantirishga ko‘maklashishga chaqirdi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Элдор АРИПОВ, директор Института стратегических и межрегиональных исследований при Президенте Республики Узбекистан. Материал был опубликован в газете "Народное слово" №144 от 16 июля 2019 года.
2. Rolland, N. China's Eurasian Century? Political and strategic implications of the belt and road initiative.
3. https://www.researchgate.net/figure/Map-showing-areas-under-one-belt-one-road-initiative_fig1_324563885 Kirilgan sana: 10.05.2022
4. <https://www.census.gov/data/academy/webinars/2022/world-trade-month-series/celebrating-small-business-in-the-global-market-place.html> Kriligan sana: 20.06.2022
5. <https://www.consultantsreview.com/news/how-can-small-businesses-break-into-the-global-market-nwid-2412.html> Kirilgan sana: 19.06.2022
6. <https://www.oecd.org/trade/topics/small-and-medium-enterprises-and-trade/> Kirilgan sana: 10.05.2022